

Răz bunări în Gorj, cu ocazia răscoalelor țărănești din 1907

Dr. GHEORGHE GÎRDU

În legătură cu răscoalele țăranilor din județul Gorj, literatura de specialitate n-a cuprins toate evenimentele petrecute în acel sîngeros an, deși au fost consultate o serie de documente existente în arhivele instituțiilor însărcinate cu păstrarea lor. Fără îndoială că răscoala din Gorj n-a avut amploarea și intensitatea acțiunilor țărănești din celelalte județe ale Olteniei, totuși, din analiza documentelor și a măsurilor represive luate de autorități, considerăm că acțiunile petrecute în Gorj s-au ridicat la o înălțime mult mai mare decît cea luată în considerare de cercetători. În acest județ, mai ales în partea de nord, unde numărul moșierilor a fost redus, lipsa de pămînt, de pășune și condițiile de trai au fost mult mai accentuată decît în celelalte județe.

De asemenea, condițiile învoielilor agricole, impozitele și prestațiile către stat, taxa timbrului de 5 lei pentru porumb, scumpirea mărfurilor alimentare sau de îmbrăcăminte și altele, au avut un caracter mult mai pronunțat decît în alte părți. Nu întîmplător, s-au desfășurat o serie de răscoale în diferite sate, cum au fost cele din Pegeni, Hurezani, Turburea, Aninoasa, Ceauru, Bobu, sau agitațiile cu caracter mai grav în satele Băcești, Novaci, Cernădia, Bibești, Leorta, Aninoasa, Valea lui Cîine, Turcenii de jos, Tismana, Plopșoru, Peșteana și Bălești¹).

Cu toate acestea, nu s-a vorbit de unele acțiuni cu caracter deosebit, întreprinse de țărani, învățători sau preoți, în unele sate, care s-au soldat cu împușcarea participanților în calitate de „instigatori” sau „revoluționari”, sau cu maltratarea și arestarea altora.

Chiar în raportul protoereului și al revizorului școlar ai județului Gorj sau al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, se arată printre altele că s-au chemat la parchet preoții Ion Tomescu din Valea lui Cîine, Ion Bălan din Stolojani și Iacob Bărbulescu din Cornești, ca martori informatori, pentru oarecare persoane acuzate de faceri de rele și instigatori. Totodată, aceste rapoarte arată că „Preotului Ilie Roșoga din Turburea, fiind bănuit că ar fi în inconveniență cu V. M. Kogălniceanu, i s-au făcut percheziție domiciliară, dar nu s-au găsit niciun act compromițător, altă nemulțumire nu i s-a cauzat”²). De re-

marcat strădania celor ce au întocmit aceste rapoarte de a scoate în evidență nevinovăția celor bănuiți ca „instigatori“, dar realitatea este că, în amintitele sate, au fost organizate acțiuni cu caracter revoluționar. Menționăm numai cazul instigătorilor din satele comunei Cornești, unde un număr de unsprezece locuitori au fost bănuiți la conacul boieresc și depuși garnizoanei Tîrgu-Jiu; printr-o fericită intervenție au scăpat de la executare³).

Tot din raportul revizorului școlar al județului Gorj aflăm că „au fost denunțați ca instigatori (învățătorii) : C. Dobrescu și Matei Stoicoiu, asupra cărora nu s-a găsit nici o vină“⁴).

În raportul protoereului Ștefan Nicolaescu, mai găsim mențiunea, necomentată de specialiști : „De armată s-au împușcat șase persoane suspecte, la localitățile : Cernădia, Prigoria, Petreștii de sus și Valea lui Cîine, care aveau obiceiul de furțișaguri“.

Nu este exclus ca în marile evenimente să nu fi existat persoane care să se fi dedat la furțișaguri, dar, printre localitățile noi ce apar în această situație, există și localitățile Cernădia și Valea lui Cîine, unde s-au manifestat acțiuni de amploare. Referindu-se la acestea, jandarmeria rurală Gorj raportează Ministerului de Interne, printre altele, și agitațiile din Valea lui Cîine contra proprietarului, inginer Ștefănescu, pentru învoielile agricole, cu care ocazie „s-au incendiat de făcătorii de rele“ șira cu fîn⁵). Dacă era vorba de furțișaguri, nu s-ar fi mers pînă la suprema pedeapsă cu moartea; în fapt este pîra boierilor asupra răsculaților, care, sub acuzația oricărei forme de manifestare, erau împușcați fără nici o judecată.

Din telegramele generalului Lambrino către Ministerul de Interne și Ministerul de Război, din 21/22 și 22/23 martie 1907, reiese că la Cărbunești au fost împușcați doi capi de revoltă pentru că n-au voit să se predea, și un instigator, cu doi autori morali. De asemenea, la Tîrgu-Jiu doi instigatori au încercat să fugă și au fost împușcați⁶).

Grăitor este și faptul că la Călăpărul de Sus, „a fost împușcat ca instigator și revoluționar“, așa cum arată actul de deces, Vasile V. Hobanu, fost primar și notar al acestei comune. Acest caz a fost sesizat în documente, prin cererea soției acestuia către Ministerul de Interne, în care se plîngea că soțul ei a fost împușcat ca instigator, din pîra preotului Zamfir Pîrvulescu⁷).

Într-un alt raport către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii, revizorul școlar al județului Gorj, pe lîngă anumite turburări cunoscute în literatură, mai arată unele răbunări personale ce n-au fost în raport cu liniștea locuitorilor. Se referă la doi învățători care au fost denunțați ca instigatori.

Primul era învățătorul C. Dobrescu, din comuna Andreești, denunțat de proprietarul Iancu Poenaru, care-l dușmănea de mult pe învățător. „În ziua de 17 martie, d-l căpitan Sc. Petroianu din reg. I. artilerie Craiova cheamă din clasă pe învățător și a voit să-l execute imediat. S-a întâmplat să fie de față, însă, preotul, primarul, chiar fiul denunțătorului, medicul plășii și mai mulți fruntași din sat. Aceștia au apărut și au obținut iertarea învățătorului“⁸). Acest învățător îngrozit de cele ce văzuse și fiind informat că va fi împușcat, s-a ascuns în comuna Aninoasa, pînă la 25 martie 1907.

Al doilea învățător — arată revizorul — denunțat ca instigator a fost M. Stoicoiu, de la Vladimir. Denunțul a fost făcut de primarul comunei, N.I. Gîrbea. Este interesant că, în urmă, primarul a recunoscut faptul denunțării ca instigator a învățătorului din Vladimir, din îndemnul proprietarului I. Poenaru, cel care a pîrît și pe învățătorul din Andreești.

Învățătorul din Vladimir a trecut în ziua de 17 martie 1907 prin groaznice momente. În ziua aceea a fost chemat la Tîrgu-Jiu, însoțit de un proprietar, un sublocotenent și un soldat. În drum spre oraș s-a întîlnit tot cu căpitanul Sc. Petroianu : „D-l căpitan, cum a văzut pe învățător, s-a repezit la el și l-a luat la bătae cu o cravașe. Lovind și insultînd, s-a înfuriat și mai rău, a scos revolveru și voind a se da cîțiva pași înapoi ca să tragă foc, s-a împiedecat în sabie și a căzut. Sculîndu-l asistenții, s-a potolit și a plecat înainte“⁹).

După plecarea căpitanului, învățătorul a fost dus la comandamentul trupei și fiind cercetat, s-a găsit nevinovat și a fost pus în libertate.

Ura personală a proprietarului asupra acestui învățător este evidentă, mai ales dacă cercetăm tabloul învățătorilor din județul Gorj, care au lucrat pentru potolirea răscoalelor țărănești ; la nr. 16 este trecut M. Stoicoiu — învățător din comuna Vladimiru. Boierimea timpului, lipsită de orice scrupule, nu ținea seamă de cei ce în acele vremuri le-au luat apărarea, încercînd răzbunări personale indiferent de poziția sau de liniștea locuitorilor.

În cele de mai sus am încercat o completare a cunoștințelor despre evenimentele din 1907 în județul Gorj. După părerea noastră ar fi necesare cercetări mai extinse în arhivele școlilor și parohiilor, precum și informații culese de la contemporanii care supraviețuiesc. Ele ar aduce noi dovezi în stabilirea corectă a complexității acestor evenimente. Ar necesita să se cerceteze și rapoartele protoieriilor, revizoratelor școlare și ale altor instituții, din care se va observa neconcordanța cu sintezele făcute în 1907 de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, în care s-au trecut numai unele informații, așa cum am observat în cazul județului Gorj.

De asemenea, din cercetarea corespondenței și a rapoartelor dintre școli și revizorat, dintre parohie și protopopiatul județului Gorj, vor apare multe lucruri interesante, nereținute în sinteze.

Pe raportul protoereului de Gorj este scrisă mențiunea „cu un tablou și 128 chestionare“. Din păcate, nici tabloul și nici chestionarele nu se mai păstrează, din care am fi aflat situația mai exactă a fiecărei comune din sîngeroșul an 1907.

Preoții și învățătorii au fost bine instruiți pentru a potoli răscoala. Au ținut discursuri și servicii religioase, amenințînd pe cei ce se vor răscula. Nu posedăm documente scrise, decît o cuvîntare ținută sătenilor din comuna Budieni, plasa Voetești, județul Gorj, de către învățătorii Dumitru Nicolaescu și Gr. Pănoiu. Cuvîntarea se referă la două sărbători, una care aduce bucurie și veselie, alta odihnă și repaus, încadrîndu-le în „faptele barbare“ ce se petrec în țară din cauza unor „nesocotiți și neînțelegători“. Îndeamnă, în încheiere, ca „tot omul să se supună dregătoriilor celor mai înalte“, căci „cîrmacii noștri plini de întristare strigă să fim înțelegători și smeriți“¹⁰). Despre starea de miserie, de averile rău agonisite în satul Budieni nu vorbesc nimic învățătorii.

Pe lîngă sfaturile lor, au venit armata și jandarmeria și, prin focuri de armă, au pus capăt pretențiilor celor care cu palmele lor bătătorite, flămînzi și goi, au strîns produsele, vitele, casele și au umplut magazinele moșierilor.

În amintirea acestora, documentele sînt edificatoare.

N O T E :

1. Marea Răscoală a Țăranilor 1907. Ed. Academiei Buc. 1907. pag. 502, pag. 218 verso.
2. Arhivele statului Buc. Dosar 824/1955 pag. 94 și dosar 825/907, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii, și revista Biserica Ortodoxă Română nr. 7/1907, pag. 786.
3. Dr. Gh. Gîrdu. Răscoala țăranilor din 1907, în satele de pe Valea Jaleșului, Gorj,
4. Arhivele Statului București, Dosar 825/1907 Ministerul Cultelor și Instrucțiunii pag. 218.
5. Răscoala Țăranilor din 1907. Documente publicate de M. Roller 1948 pag. 703.
6. Răscoala Țăranilor din 1907. Documente publicate de M. Roller 1948 pag. 760 și 761.
7. Idem, pag. 703 ; Cons. Pop. Jud. Gorj. acte decese, martie 1907.
9. Arhivele Statului București, Dosar 824/1907, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii pag. 172.
10. Arhivele Statului București. Dosar 825/1907. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, pag. 84.